

УДК 016:929Т.Шевченко:7.04”19/195”

МИСТЕЦЬКИЙ СЕГМЕНТ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Галина БІЛОВУС

*Кафедра бібліотекознавства і бібліографії
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Валова, 18, к. 22, Львів, Україна, 71008
тел. (032) 239-43-78, e-mail: bilovushalya@gmail.com*

Подано огляд шевченкознавчих матеріалів мистецького спрямування, зафіксованих в бібліографічних покажчиках першої половини ХХ століття. Коротко окреслено становлення і розвиток мистецької спадщини Тараса Шевченка в її бібліографічному вимірі, тематичний спектр шевченкознавчих студій – важливого джерела мистецької шевченкіани. Розглянуто принципи бібліографування документів, особливості бібліографічного опису, науково-довідковий апарат видань тощо Наголошується на ролі й значенні бібліографічних шевченкознавчих праць першої половини ХХ століття для подальшого розвитку шевченківської бібліографії в царині мистецтвознавства.

Ключові слова: Т. Г. Шевченко, шевченкознавство, мистецька спадщина, бібліографія, бібліографічні посібники.

Наукові дослідження найрізноманітніших питань, пов'язаних з вивченням творчості Тараса Шевченка, займають вагоме місце в історії української й світової культури. Важливу роль у популяризації багатовекторних шевченкознавчих студій відіграють бібліографічні посібники, що є яскравими репрезентантами шевченківських матеріалів.

Серед шевченкознавчих бібліографічних видань, які розглядаються у статті, подаються бібліографічні напрацювання першої половини ХХ століття, що становлять інтерес для наукової роботи в галузі мистецького шевченкознавства. Бібліографічний огляд видань здійснюється в хронологічній послідовності їх виходу. Поза об'єктом дослідження залишаються внутрішньокнижкові, внутрішньожурнальні та пристатейні бібліографічні списки шевченкових творів і матеріалів про його діяльність, опубліковані у монографічних працях, авторефератах дисертацій, брошурах, хрестоматіях, навчальних посібниках, методичних семінаріях, альбомах, серіальних виданнях, матеріалах конференцій тощо.

Метою статті є висвітлення мистецької бібліографічної шевченкіани в часі її становлення – першій половині ХХ століття – та її вплив на розвиток академічного шевченкознавства.

В історіографії бібліографічних видань, присвячених Т. Г. Шевченку, особливе місце належить покажчику “Т. Шевченко въ литературѣ и искусствѣ. Библиографическій указатель матеріаловъ для изученія жизни и произведеній

Т. Шевченка” [20] відомого українського бібліографа Михайла Комарова – одного із фундаторів шевченківської бібліографії, 170-річчя від дня народження якого світова спільнота святкувала у 2014 р.

Окреслюючи становлення й розвиток бібліографічної Шевченкіани, науковці слушно наголошують, що покажчик “Т. Шевченко въ литературѣ и искусствѣ” був підсумком багаторічної праці М. Комарова у бібліографуванні творів Кобзаря і літератури про нього [15, с. 45; 16, с. 15] й заклав “основи наукової шевченківської бібліографії” [12, т. 1, с. 313].

Бібліографічна праця М. Комарова вийшла в Одесі 1903 р. окремим виданням. Бібліографічний масив зазначеного покажчика (1277 записів) хронологічно охоплює 1840–1903 рр. Серед поданих у покажчику рубрик зареєстрований матеріал відображає і мистецьку спадщину Т. Шевченка, як-от: малюнки Т. Шевченка (27 записів), твори композиторів (33 записи), художників (59 записів) і драматургів (8 записів), написані на пошану Шевченка або за мотивами його творчості; хронікальний матеріал. У межах кожного з розділів М. Комаров упорядкував матеріал за хронологією, а в межах року – за абеткою. В кожному із розділів подано окрему пагінацію зібраного матеріалу. В передмові до покажчика укладач творчої спадщини Т. Шевченка констатував, що не всі видання творів Т. Шевченка були йому доступні, особливо галицькі, тому в окремих випадках М. Комаров вимушений був задовольнятися даними з бібліографічних праць Володимира Межова та інших, з каталогів, рецензій, змістів, бібліографічних даних у періодичних виданнях тощо [20, с. 4]. Це, певним чином, позначилось на точності бібліографічних записів, про що згадується й у праці Ієремії Айзенштока: “деякі анотації Комарова не відповідають дійсності: на стор. 66 покажчика, наприклад, некрологічна замітка О[лександра] Чужбинського “Землякам. Над могилою Т. Г. Шевченка”, яка містить цікаві відомості про останні дні поета, названа «віршем»” [1, с. 175–176]. У бібліографії було чимало прогалин, не зовсім задовільною виявилася й методика її складання [16, с. 15]. Дещо ускладнює користування покажчиком і різнобій у відтворенні правопису назв книг і статей, опублікованих українською мовою; помилки та недогляди в описах, як-наприклад, відсутність області фізичної характеристики в окремих описах; непропорційність задекларованих розділів, недоладність використання бібліографічних відсилок до окремих розділів покажчика тощо.

У ґрунтовній рецензії на покажчик М. Комарова, вперше опублікованій у “Записках НТШ” (1904) і поданій у п’ятдесятитомному зібранні творів Івана Франка, письменник зазначає: “Висловлюючи повне признання шан[овному] авторові за багатство зібраного ним матеріалу і за його впорядкування..., ми не можемо сказати того самого ані про спосіб збирання того матеріалу, ані про його повноту, ані про докладність даних” [21, т. 35, с. 160]. Акцентуючи на побажаннях щодо упорядкування матеріалу у певних розділах, І. Франко пропонує виокремити розділ, який “міг мати також загальніший титул: Шевченко і його життя в творах штуки (поезії, малярства, скульптури)” [21, т. 35, с. 168]. Підсумовуючи, письменник все ж наголошує на вагомості видання “Т. Шевченко въ литературѣ и искусствѣ. Библиографическій указатель матеріаловъ для изученія жизни и произведений Т. Шевченка” М. Комарова, який одним із перших спричинився до виявлення й добору бібліографічних праць Т. Шевченка й про нього, підкреслює необхідність опрацювання доробку письменника в повному обсязі [21, т. 35, с. 171], що,

загалом, й було одним із завдань М. Комарова, – зібрати і видати детальну і повну бібліографію праць Т. Шевченка, яка містила б і мистецький бібліографічний масив документів (важливо зазначити, що першопочаткові бібліографічні згадки про малюнки та музику до Кобзаря зустрічаємо в раніше виданій бібліографічній праці М. Комарова “Бібліографічний покажчик нової української літератури (1798–1883)” [4]).

Особливо актуальною стала підготовка такої праці напередодні святкування шевченкового ювілею у 1914 р. Бібліографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка у Львові започаткувала роботу над укладанням низки бібліографічних видань, одним із яких була персональна бібліографія Т. Шевченка [18, с. 39] за редакцією Володимира Дорошенка. Основою цієї праці мав стати покажчик М. Комарова, доповнений новими матеріалами, зібраними як самим М. Комаровим (помер у 1913 р.), так і доданих Бібліографічною комісією. Однак наукові задуми бібліографів призупинила Перша світова війна.

За таких обставин у 1921 р. Центральний Бібліографічний Відділ при Всеукраїнському Державному Видавництві прийняв ухвалу видати покажчик “Т. Шевченко : Матеріяли до бібліографії (рр. 1903 1921)” Миколи Яшека [22], що є продовженням праці М. Комарова. І хоч вийшов лише перший випуск заанонсованого видання (у передмові до покажчика йшлося про два випуски!), загалом вона викликала великий резонанс наукової громадськості [3, 14]. Незважаючи на значимість цього видання, воно десятиліттями “зберігалось” у спецфондах бібліотек і на сьогодні є бібліографічною рідкістю [13, с. 76].

Систематичний покажчик М. Яшека складається з 14 підрозділів, у межах кожного з яких дотримано алфавітного розташування матеріалу. Укладач намагався відтворити мову й правопис, якими було надруковано оригінальні видання. Покажчик містить вітчизняні джерела, що вийшли на території Бесарабії, Буковини, Закарпаття, Росії, СРСР в тогочасних адміністративно-територіальних межах, атакож зарубіжні видання, опубліковані у Варшаві, Кракові, Лейпцігу та ін.

Мистецький спектр бібліографічної шевченкіани представлений самостійним розділом про Шевченка-художника: це публікації про окремі малюнки, картини митця, його творчу майстерність ілюстратора, гравера. Критично оцінюючи забібліографований матеріал, М. Яшек у післямові “Кілька слів від впорядчика” зазначає: “Цей перший випуск дуже не повний. Багато залишилося у мене не обробленого матеріалу. Деякі відділи я свідомо не вніс, напр. Шевченко в мистецтві, в музиці” [22]. Однак, не зважаючи на доволі обмежений обсяг бібліографічного матеріалу мистецького спрямування, слід наголосити на вагомості наукових студій визначних українських діячів як Богдана Барвінського “До питання про Шевченкові малюнки”, Івана Крип’якевича “Про Шевченка маляра”, Павла Зайцева “Шевченко как художник”, Івана Труша “Альбом малюнків Т. Шевченка”, Костянтина Широцького “Шевченко як ілюстратор”, “Деякі портрети роблені Т. Шевченком”, “Релігійні мотиви в картинах Т. Шевченка”, “Туреччина в картинах Т. Шевченка”, а також публікацій, присвячених шевченківським виставкам у Києві, Москві тощо.

Окреслення жанру бібліографічного видання М. Яшека – матеріали до бібліографії – свідчить про те, що праця не є вичерпною (на момент її виходу українські видання, опубліковані за кордоном, були недоступними вітчизняному читачеві), і, відповідно, потребувала суттєвого доопрацювання. Це ж стосується й повноти бібліографічного опису окремих книг і журнальних статей, в яких

відсутня область фізичної характеристики публікації, натомість зафіксовано вартість видання; надмірного використання бібліографічних скорочень та ін. На думку В. Дорошенка, “слід би було також при окремих виданнях скрізь зазначити формат, чого Яшек не додержується” [11, с. 8].

Критичне ставлення бібліографів-шевченкознавців до праць М. Комарова і М. Яшека не применшує їх значення для всіх, хто вивчає Шевченкову спадщину. Численні недоліки зазначених видань переконували в необхідності створення ґрунтовної шевченківської бібліографії. Над таким проектом в двадцятих-тридцятих роках ХХ ст. почали працювати у Києві, Ленінграді, Львові, Москві, Харкові. Та майже всі покажчики через значний обсяг шевченківських матеріалів і їх розпорошеність залишились незавершеними [2, с. 143].

До нереалізованих проектів бібліографічної шевченкіани окреслених хронологічних меж належить і проект Наркомату освіти УСРР й Інституту Т. Шевченка про підготовку і видання десятитомного “Повного зібрання творів Тараса Шевченка”, сьомий том якого мав бути присвячений пластичній спадщині Т. Шевченка, але у 1934 р. матеріали до сьомого тому “Малярські твори” було знищено [15, с. 47].

До опублікованих у цей час видань слід віднести “Бібліографічний покажчик статей по музейництву і мистецтву, поміщених у “Ділі” в річниках I–XLV (1882–1927 р.)”, упорядкований Євгеном-Юлієм Пеленським [6], що у 1928 р. вийшов у Львові. Переважна більшість публікацій заанонсованого видання присвячена музейництву, образотворчому мистецтву, археології, етнографії. Ймовірно, це пояснюється тим, що укладачі бібліографічного покажчика були стипендіатами Національного музею і виходили із власних зацікавлень у доборі матеріалу. Степан Костюк у передмові до передруку покажчика з машинописного варіанту, здійсненого у 1995 р. у Львові, пише про недосвідченість молодих стипендіатів у систематизації матеріалу: “Розділи і підрозділи бібліографічного покажчика різні за наповненням і тому можна думати, що укладач створював їх відповідно до наявності матеріалу. У розділі “Етнографія” матеріал розташований за місцевостями, в підрозділі “Малярство”, де йдеться про життя і творчість художників, – за прізвищами художників, в інших підрозділах і рубриках – за хронологічним принципом” [5, с. 4–5].

Задекларований покажчик, крім іншого, висвітлював питання теорії та історії розвитку українського і зарубіжного мистецтва, тогочасних напрямів і стилів у мистецтві, перспектив їх розвитку, мистецьких виставок, доробку окремих митців, й Т. Шевченка зокрема.

Структурно бібліографічний покажчик поділяється на одинадцять пронумерованих розділів, із яких п’ять присвячено мистецтву: мистецтво і культура (розділ 3), малярство (розділ 4), різьбарство (розділ 5), архітектура (розділ 6) і церковне мистецтво (розділ 7). У зазначених розділах в основному дотримано предметно-тематичного групування матеріалу, однак у межах згаданих розділів зустрічаються й підрозділи, як-наприклад, “Нові українські маляри” у підрозділі “Малярство”, де спостерігається алфавітний розподіл представлених у цьому підрозділі прізвищ малярів. Основним є розділ “Мистецтво і культура”, що поділяється на дрібніші підрозділи. В окремих підрозділах, як у підрозділі “Малярство”, подаються ще й рубрики, як-от: “Про українське малярство”, “Портрети гетьманів”, “Нові українські маляри”. Попри п’яти мистецьких розділів, бібліографічні матеріали з різних видів образотворчого мистецтва трапляються й у інших розділах покажчика.

Для оптимального пошуку бібліографічних праць використано систему відсилок. Науково-довідковий апарат покажчика містить слово від упорядника, список скорочень й алфавітний покажчик авторів.

Серед вміщених у покажчику 1300 бібліографічних записів лише незначний відсоток статей (понад тридцять публікацій), присвячених творчому доробку Т. Шевченка. Однак публікації Миколи Голубця “Нові матеріали до артистичної творчості Т. Г. Шевченка”, “Різьбар Шевченко”, Олекси Новицького “Тарас Шевченко як маляр”, Опанаса Сластьона “Шевченкові малюнки”, Івана Труша “Портрети Шевченка”, “Шевченко в пластичнім світі” значно доповнюють шевченкознавчу літературу і є вагомими для дослідників-шевченкознавців. У зазначеному бібліографічному виданні подано також інформацію про виставку картин і рисунків Т. Шевченка в Києві, невідомі малюнки і фотографії митця, нові ілюстрації до творів Т. Шевченка, встановлення пам’ятників Т. Шевченку тощо.

Шевченкознавчі матеріали, зареєстровані у покажчику Є.-Ю. Пеленського, не втратили своєї актуальності і до сьогодні.

Надійною базою шевченкознавства першої половини ХХ століття є “Покажчик видань Шевченкових творів та спис бібліографічних праць про Шевченка”, який зібрав і впорядкував В. Дорошенко [10]. Це видання вийшло у 1939 р. окремим шістнадцятим томом у “Повному виданні творів Тараса Шевченка” (публікувалось під егідою Українського Наукового Інституту у Варшаві) й містило першу частину бібліографічного покажчика – праці Т. Шевченка за 99 років – від 1840 р. до 1938 р. Бібліографу вдалось зібрати так багато матеріалу, що “для публікації його слід було б видати ще два томи” [13, с. 120], але через об’єктивні причини (Другу світову війну) друга частина бібліографії – література про Т. Шевченка – не вийшла (лише в 1959 р. видавництво Миколи Денисюка в Чикаго завершило справу і підготувало нове, друге видання Шевченкових творів, в яких окремим томом є “Покажчик видань Шевченкових творів: першодруки й окремі видання та спис літератури про них” [9]).

З цієї ж причини не з’явився і бібліографічний покажчик “Шевченко – майстер образотворчого мистецтва” (1830–1938), який В. Дорошенко опрацював для дванадцятого тому видання “Пластична творчість Т. Шевченка” [17]. Редактори “Повного видання творів Тараса Шевченка” планували подати його у тринадцятому томі, але Друга світова війна перешкодила виходові цього тому [8, с. 35–36].

“Покажчик видань Шевченкових творів: першодруки й окремі видання та спис літератури про них” В. Дорошенка складається з 4 розділів: “Шевченкові твори”, “Фототипічні знімки з Шевченкових рукописів”, “Фальсифікатори Шевченкових творів”, “Чужі твори, приписувані Шевченкові”. У ньому подано повний і докладний опис усіх окремих видань Шевченкових творів, що відображає поширення їх серед населення України в різні історичні періоди. З цього приводу Нінель Королевич констатує: “Бібліографія видань Шевченкових творів, укладена В. Дорошенком, принесла чимало нового матеріалу. Тут виправлено помилки попередніх бібліографічних покажчиків, ...були включені закордонні видання Шевченкових творів, широко представлені відгуки і рецензії на них у пресі української діаспори, яку замовчувала радянська літературознавча наука” [13, с. 120–121].

Незважаючи на те, що у бібліографічному покажчику не фіксувались образотворчі праці митця, музичні твори на слова Т. Шевченка тощо, “Покажчик видань Шевченкових творів: першодруки й окремі видання та спис літератури про них” В. Дорошенка суттєво збагатив бібліографічну шевченкіану.

Вагоме місце мистецька тематика посідала в бібліографічному покажчику “Т. Г. Шевченко”, виданому в Москві 1941 р. [19] напередодні 125-річчя від дня народження Т. Шевченка. Це був чи не найповніший у довоєнній бібліографічній Шевченкіані покажчик, в якому були зібрані майже всі важливі друковані матеріали про життя і творчість Шевченка. Покажчик, на жаль, не дійшов до читачів – майже весь тираж загинув під час бомбардувань у роки війни, збереглися лише поодинокі примірники у найбільших бібліотеках країни [2, с. 143; 7, с. 125] (один із примірників знаходиться у відділі рідкісної книги Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника).

Використавши бібліографічні праці попередників – М. Комарова, М. Яшека, В. Дорошенка та ін., укладачі, крім фондів тогочасних академічних бібліотек і книжкових палат, ретельно опрацювали видання, що зберігались і в спеціалізованих інституціях (галереях мистецтв, консерваторіях, музеях, нотосховищах тощо). Зібраний у покажчику мистецький матеріал (укладач – А. К. Гудзій) класифіковано відповідно до тематичного групування документів. У межах розділу “Шевченко і мистецтво” подано 11 дрібніших підрозділів: “Шевченко-художник”, “Про образотворче мистецтво Шевченка”, “Шевченко в образотворчому мистецтві”, “Картинна галерея Шевченка. Виставки”, “Пам'ятники Т. Г. Шевченку”, “Шевченко і театр”, “Шевченко і музика”, “Опери, оперетти, музичні драми на сюжети творів Шевченка”, “Музика на слова Шевченка (пісні, романси)”, “Музичні твори, присвячені Т. Г. Шевченку”, “Шевченко і кіно”, у яких дотримано алфавітного представлення бібліографічних документів.

Так, у підрозділі “Шевченко-художник” подано матеріали про акварелі митця, його малюнки олівцем, тушшю, офорти Т. Шевченка в колекції Василя Тарновського (видані в Києві 1891 р.), серед яких “Вірсавія” з картини Карла Брюлова, “У Києві”, “Старости”, “Видубецький монастир”, “Дари в Чигирині 1649 року”, “Судна рада”; картини і портрети сучасників і друзів Т. Шевченка, виконані масляними фарбами, а також автопортрети, живописні картини-сепії з киргизького життя, замальовки із експедицій тощо.

Статті, замітки із збірників, журналів і газет, зареєстровані у підрозділі “Про образотворче мистецтво Шевченка”, висвітлюють питання історії чи часу написання окремих картин художника, їх вплив на західноєвропейську та східну культури. Найчисленнішими у цьому підрозділі є дослідження О. Новицького, О. Сластіона, К. Широцького, опубліковані в періодичних виданнях “Сяйво”, “Літературно-науковий вістник”, “Записки НТШ”. У цьому ж підрозділі подано перелік книг, присвячених життєвому і творчому шляху Т. Шевченка, характеристики його творчості на різних етапах становлення, зіставленню її з мистецькою манерою європейських майстрів, значенню творчості митця для розвитку українського мистецтва. У межах зазначеного підрозділу окремо представлені незначні за наповненням рубрики “Шевченко і Брюлов”, “Шевченко як ілюстратор і портретист”.

У підрозділі “Шевченко в образотворчому мистецтві” подано матеріали про альбоми, присвячені Т. Шевченку, а також студії про портрети і погруддя Т. Шевченка, ілюстрації до його творів.

Значне місце за обсягом матеріалу займає підрозділ “Картинна галерея Шевченка. Виставки”. Тут, зокрема, йдеться про виставку в Харкові з нагоди 125-літнього ювілею митця: подано огляд експонатів і характеристику експозицій; виставку в Київському міському музеї, в Одеській науковій бібліотеці та ін. Серед наявного матеріалу виокремлено фотовиставки, подано інформацію про каталоги

виставок і путівники по виставках. Окремо йдеться про спеціальну колекцію малюнків та рисунків, які Т. Шевченко презентував В. Тарнавському для його Музею Української Старовини, що знаходиться в Чернігові.

Доволі численний бібліографічний масив підрозділу “Пам’ятники Т. Г. Шевченку” містить інформацію про конкурси щодо спорудження пам’ятників Т. Шевченку, історію їх відкриття, пізнавальні матеріали про проекти відомих архітекторів і скульпторів Євгена Левінсона, Матвія Манізера, Антоніо Шортіно.

Мистецька театральна палітра представлена у підрозділі “Шевченко і театр”. Зібраний тут бібліографічний масив є відзеркаленням публікацій як про постановки драматичних творів “Назар Стодоля”, “Наймичка”, “Гайдамаки” Т. Шевченка на сценах Петербурзького, Полтавського, Чернігівського та інших театрів за участю Марії Заньковецької, Марка Кропивницького, Антоніни Нежданової, Миколи Садовського, Панаса Саксаганського, так і про постановки, в яких наскрізним є образ Т. Шевченка, зокрема п’єси Сави Голованівського “Доля поета”, Петра Дорошка “Невольник”, Юрія Костюка “Тарас Шевченко”, Володимира Суходольського “Юність Тараса”. У цьому ж підрозділі вміщено розвідки про значення творчості Т. Шевченка для розвитку українського театру, його погляди на акторську майстерність, театральні вислови митця, митців сценічної культури, їх театральні надбання, а також хронікальні матеріали про шевченківські заходи з нагоди ювілейних дат тощо.

У межах підрозділу “Шевченко і театр” спостерігається також окремий розподіл матеріалу на додаткі рубрики “Т. Г. Шевченко і М. С. Щепкін” та “Т. Г. Шевченко і Айра Олдрідж”, дослідження в яких присвячені дружбі Т. Шевченка з відомим українським і російським актором ХІХ століття Михайлом Щепкіним та з африканським трагіком, одним із найвизначніших інтерпретаторів творчості Вільяма Шекспіра Айрою Олдріджем.

Широкий спектр питань музичного мистецтва розглядається у шевченківських матеріалах, згрупованих у найчисленніших за наповненням підрозділах “Шевченко і музика”, “Опери, оперетти, музичні драми на сюжети творів Шевченка”, “Музика на слова Шевченка (пісні, романси)”, “Музичні твори, присвячені Т. Г. Шевченку”. Йдеться, зокрема, про музичні твори на слова Т. Шевченка, пісні, романси, про непересічні музичні постаті та їх внесок у музичне мистецтво: “Музика М. В. Лисенка до “Кобзаря””, “Нові музичні обробки “Заповіту” Т. Г. Шевченка” тощо. Зібрані тут публікації висвітлюють також питання проведення шевченківських концертів, вечорів, ювілейних академій.

На основі зареєстрованого в розділі “Шевченко і кіно” матеріалу можна дійти висновку про роботу над фільмом “Тарас Шевченко”, його успішний показ в Україні, Канаді, США, а також демонстрацію фільму “Назар Стодоля”, написання музики до нього, обговорення фільму в тогочасних критичних заувагах, рецензіях і відгуках.

Сукупність зібраних документів відображена в допоміжному апараті до бібліографічного покажчика “Т. Г. Шевченко”. Зокрема, одним із допоміжних покажчиків, що допомагає пришвидшити пошук необхідної для користувача інформації, є покажчик імен авторів, художників, композиторів, публікації яких присвячені вивченню життя і творчості Т. Шевченка.

Відтак, художньо-мистецька творчість Т. Шевченка, ретрансляція його новаторських досягнень в ракурсі українського графічного портрета, живописних образів, гравіюванні, оригінальність театральних постановок і багатовекторність

музичних опрацювань творів Т. Шевченка, знайшли відображення в працях мистецтвознавців, шевченкознавців, бібліографів, що, відповідно, й позначилось на подальшому розвитку бібліографічної шевченкіани.

Так, у повоєнні роки над бібліографуванням матеріалів, присвячених Т. Шевченку, активно працювали колективи Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Книжкової палати УРСР, Центральної наукової бібліотеки АН УРСР (нині – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського) та інші провідні установи країни, але результати цих напрацювань були опубліковані вже у другій половині ХХ століття.

Отже, бібліографічний огляд мистецьких шевченкознавчих матеріалів, зафіксованих у покажчиках першої половини ХХ століття, засвідчує позитивну динаміку становлення й розвитку бібліографічної шевченкіани, урізноманітнення тематичного спектру шевченкознавчих студій, удосконалення принципів бібліографування документів, методики укладання бібліографічних посібників, уніфікації правил бібліографічного опису документів, незважаючи на непослідовність відображення шевченкової спадщини у бібліографічних виданнях початку ХХ століття. Широкий спектр репрезентованих мистецьких розвідок у царині шевченкознавства займає належне місце в бібліографічній шевченкіані, що назавжди залишиться часткою світової культури.

Список використаної літератури

1. *Айзеншток І. Я.* Невідомі та призабуті спогади про Т. Г. Шевченка / Ієремія Айзеншток // Вітчизна. – 1961. – № 3. – С. 170–176.
2. *Айзеншток І. Я.* Про бібліографію шевченківської бібліографії / І. Я. Айзеншток // Рад. літературознавство. – 1963. – № 3. – С. 142–147.
3. *Багрий А.* К библиографии Т. Г. Шевченко / А. Багрий // Известия Горского института народного образования. – Владикавказ, 1923. – Т. 1. – С. 48–58.
4. Бібліографічний покажчик нової української літератури (1798–1883) / зібрав М. Комаровъ. – Київ : Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицькаго, 1883. – 74 с. – Изъ збірника “Рада”.
5. Бібліографічний покажчик статей по музейництву і мистецтву, поміщених у “Ділі” в річниках I–XLV (1882–1927 pp.) / зібрали: Василь Волицький, Богдан Кравців, Степан Охримович та Євген Пеленський, стипендисти У. Н. Музея у Львові ; упоряд. Є. Ю. Пеленський; підготовка до публікації, додатковий список, іменний, географічний покажчики та передмова С. П. Костюка. – Львів, 1995. – 128 с.
6. Бібліографічний покажчик статей по музейництву і мистецтву, поміщених у “Ділі” в річниках I–XLV (1882–1927. p.) / зібрали: Василь Волицький, Богдан Кравців, Степан Охримович та Євген Ю. Пеленський, стипендисти У. Н. Музея у Львові ; упоряд. Е. Ю. Пеленський ; Укр. Нац. Музей у Львові. – Львів : [б. в.], 1928. – 181 с.
7. *Гольденберг Л.* Бібліографічні джерела українського літературознавства : путівник / Л. І. Гольденберг. – Київ : Вища школа, 1977. – 199 с.
8. *Дорошенко В.* Мої шевченкознавчі праці / Володимир Дорошенко // Шевченко. – Нью-Йорк, 1955. – Річник 4. – С. 33–40.
9. *Дорошенко В.* Покажчик видань Шевченкових творів : першодруки й окремі видання та спис літератури про них / зібрав і впорядкував Володимир Дорошенко //

Повне видання творів / Т. Шевченко. – Друге переглянене й значно доповнене видання. – Чикаго : вид-во Миколи Денисюка, 1961. – Т. XIV. – 506 с.

10. *Дорошенко В.* Показчик видань Шевченкових творів та спис бібліографічних праць про Шевченка. Т. 16 : Бібліографія / зібрав і впорядкував Володимир Дорошенко. – Варшава : Львів : Укр. наук. ін-т, 1939. – 352 с. – (Повне видання творів Тараса Шевченка).

11. *Дорошенко В.* Шевченкознавство за останнє десятиліття (1914–1924): короткий інформативний огляд / подав В. Дорошенко. – У Львові : [З друкарні НТШ], 1925. – 8 с. – Окр. відб.

12. Комаров Михайло Федорович // Шевченківський словник : у 2 т. / АН УРСР, Ін-т літ. – Київ : [УРЕ], 1978. – Т. 1 : А–Мол / Є. П. Кирилюк (відп. ред.) [та ін.]. – 416 с.

13. *Королевич Н.* Українські бібліографи ХХ століття : навч. посіб. для інститутів культури України / Н. Ф. Королевич. – Київ : Книжк. палата України, 1998. – 327 с.

14. *Меженко Ю.* Матеріяли до “Шевченкіани” за роки 1917–1929 / Юр Меженко // Життя й революція. – 1930. – Кн. 3. – С. 183–192.

15. *Омельчук В.* Бібліографічний літопис шевченкових видань / Володимир Омельчук, Лілія Беляєва, Ірина Войченко, Лариса Новосьолова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 2. – С. 45–52.

16. *Патока В.* Формування ядра видань бібліографічної Шевченкіани (1860–2005) / Валентина Патока // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 1. – С. 14–18.

17. Пластична творчість Т. Шевченка. – Варшава : Львів : Укр. наук. ін-т, 1937. – Т. 12. – 451 с. – (Повне видання творів Тараса Шевченка).

18. *Рибчинська Н.* Бібліографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка (1909–1939): структура, організаційні засади, напрями діяльності, зв'язки з науковими установами Києва / Наталія Рибчинська // Бібліографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1909–1939): напрями діяльності та постаті : збірник наук. праць / НАН України, ЛІННБ України імені В. Стефаника ; упорядкув. і заг. ред. текстів Л. І. Ільницької ; відп. ред. М. М. Романюк. – Львів, 2010. – С. 27–57.

19. Т. Г. Шевченко : библиогр. указ. / сост.: О. М. Клеменова, А. К. Гудзий [и др.] ; ред. Н. Ф. Бельчикова ; Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. – Москва : Госполитиздат, 1941. – 265 с.

20. Т. Шевченко въ литературѣ и искусствѣ. Библиографическій указатель матеріаловъ для изученія жизни и произведеній Т. Шевченка / составилъ М. Комаровъ. – Одеса : Типографія Е. И. Фесенко, 1903. – 143 с.

21. *Франко І.* [Рецензія] / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. / АН УРСР, Ін-т літ. ; редкол.: Є. П. Кирилюк (гол.) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1982. – Т. 35 : Літературно-критичні праці (1903–1905) / упоряд. та комент. Н. О. Вишневіської, М. С. Грицюти ; ред. тому П. Й. Колесник. – С. 159–171.

22. *Яшек М.* Т. Шевченко : матеріяли до бібліографії (рр. 1903–1921) / Микола Яшек ; Центральний Бібліографічний Відділ. – Харків : Всеукраїнське Державне Видавництво, 1921. – Вип. 1. – 108 с.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2014

Прийнята до друку 22.05.2014

ART-RELATED SEGMENT IN BIBLIOGRAPHIC SHEVCHENKIANA OF THE FIRST HALF OF THE XX CEN.

Halyna BILOVUS

*The Chair of Library Science and Bibliography,
Lviv Ivan Franko National University,
str. Valova, 18/22, Lviv, Ukraine, 71008
tel. (032) 239-43-78, e-mail: bilovushalyna@gmail.com*

Shevchenko studies resources related to the field of fine art that were marked in the bibliographic guides of the first half of the XX century are viewed here. Within the scope of the article is a brief presentation of the development of Taras Shevchenko's art heritage in the bibliographic dimension as well as its thematic variety – an important source of art shevchenkiana. The principles of bibliographic presentation of the documents, the peculiarities of the bibliographic description, the relevant scope of academic and reference publications etc are looked into. A great emphasis is made on the role and importance of bibliographic shevchenko studies works of the first half of the XX century for further development of Shevchenko bibliography in the domain of art studies.

Key words: T. H. Shevchenko, shevchenko studies, art heritage, bibliography, bibliographic reference books.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ СЕГМЕНТ БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ ШЕВЧЕНКИНИАНЫ ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА

Галина БИЛОВУС

*Кафедра библиотековедения и библиографии,
Львовский национальный университет имени Ивана Франка,
ул. Валовая, 18, к. 22, Львов, Украина, 71008
тел. (032) 239-43-78, e-mail: bilovushalyna@gmail.com*

Представлен обзор материалов о Т. Шевченко художественной направленности, зафиксированных в библиографических указателях первой половины XX века. Кратко обозначены становление и развитие творческого наследия Тараса Шевченко в его библиографическом измерении, тематический спектр шевченковедческих исследований – важного источника художественной шевченкинианы. Рассмотрены принципы библиографирования документов, особенности библиографического описания, научно-справочный аппарат издания и т. п. Подчеркивается роль и значение библиографических шевченковедческих работ первой половины XX века для дальнейшего развития шевченковской библиографии в области искусствоведения.

Ключевые слова: Т. Г. Шевченко, шевченковедение, творческое наследие, библиография, библиографические пособия.